

механізм управління має враховувати особливості сучасного етапу розвитку національної економіки.

Отже, розробляючи й застосовуючи ефективну політику щодо формування фінансових ресурсів, мале підприємство створює об'єктивно кращі умови як для їх використання, так і для залучення більшого обсягу позикових фінансових ресурсів.

Звичайно, власні фінансові ресурси суб'єктів малого підприємництва, навіть за умови їх раціонального використання, є досить обмеженими і не завжди достатніми не тільки для придбання основних засобів, а і для поповнення оборотних активів і обходитися без позикових коштів для малого підприємства неможливо, але найчастіше ця складова фінансового забезпечення розвитку малого підприємства залишається без належної уваги з боку власників та керівників.

Власникам та керівникам суб'єктів малого підприємництва, на жаль, часто не вистачає досвіду, а подекуди і знань для ефективної організації фінансування господарської діяльності малого підприємства за рахунок власних коштів.

Статтю подано до редакції 04.05.11 р.

УДК 658.15

Л. А. Лахтіонова, канд. екон. наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ТИПИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЛЯ КОМПАНІЙ ІЗ ЗНАЧНИМИ ОБСЯГАМИ ЗАПАСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИДУ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ (ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ)

АНОТАЦІЯ. Розглянуто думки вчених-аналітиків стосовно типів фінансової стійкості суб'єктів господарювання, надана критична оцінка різним точкам зору з цього питання. Запропоновані варіанти визначення типів фінансової стійкості компанії в залежності від специфіки її діяльності. Розроблена та обґрунтована власна точка зору про типи фінансової стійкості господарюючих суб'єктів на основі абсолютних її показників у внутрішньому фінансовому аналізі для компаній із значними обсягами запасів відповідно до виду їх діяльності

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансова стійкість, суб'єкт господарювання, абсолютні показники, зовнішній фінансовий аналіз, тип фінансової стійкості, запаси, оборотні активи.

АННОТАЦІЯ. Рассмотрены дискуссионные вопросы относительно типов финансовой устойчивости субъектов хозяйствования, представлена критическая оценка различным точкам зрения по этому вопросу. Предложены варианты определения типов финансовой устойчивости компании в зависимости от специфики ее деятельности. Разработана и обоснована собственная точка зрения о типах финансовой устойчивости хозяйствующих субъектов на основе ее абсолютных показателей во внутреннем финансовом анализе для компаний со значительными объемами запасов в соответствии с видом их деятельности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: финансовая устойчивость, субъект хозяйствования, абсолютные показатели, внешний финансовый анализ, тип финансовой устойчивости, запасы, оборотные активы.

ANNOTATION. It is exposed debatable questions on basis of scientist-analysts' ideas about types of financial stability at subjects of ménage, given critical appreciation to different points of view about types of financial stability of enterprises within external financial analysis. The proposed options to determine the types of financial stability of the company depending on the specifics of its activities. Developed and proved its own point of view about the types of financial stability of economic entities on the basis of absolute performance in the domestic financial analysis for companies with big amounts of stocks.

KEY WORDS: financial stability, economy subject, absolute indexes, external financial analysis, types of financial stability, supplies, current assets.

Постановка проблеми. На сьогодні при наявності світової та вітчизняної фінансової кризи важливою складовою забезпечення успішної життєдіяльності компаній є їх фінансова стійкість. Проте існують різні підходи до аналізу фінансової стійкості суб'єктів економіки, різнобічність думок стосовно визначення її типів на основі абсолютних показників. Це все викликає непорозуміння в методиці аналізу фінансової стійкості та неадекватність тлумачень його кінцевих результатів, помилковість підсумкових висновків, прийняття невірних управлінських рішень, втрачання ринкових позицій та ділових партнерів, призводить до банкрутства компаній. Тому тема дослідження є доволі актуальною.

Метою статті є розробка типів фінансової стійкості компанії на основі абсолютних її показників у внутрішньому фінансовому

аналізі для тих компаній, у яких значні обсяги запасів відповідно до виду їх діяльності.

У зв'язку з цим розв'язуються наступні завдання: розкрити дискусійні питання стосовно типів фінансової стійкості та методики їх визначення на основі абсолютних її показників; обґрунтувати та розробити варіанти визначення типів фінансової стійкості компаній на основі абсолютних її показників у внутрішньому фінансовому аналізі в залежності від специфіки їх діяльності; розробити у внутрішньому фінансовому аналізі методику визначення різних типів фінансової стійкості на основі абсолютних її показників для тих суб'єктів господарювання, у яких значні обсяги запасів відповідно до виду їх діяльності.

Аналіз останніх джерел чи публікацій. У світовій (ближнє зарубіжжя — Росія, Білорусь) [1—8] і вітчизняній [9—14] теорії та практиці фінансового аналізу та аналізу фінансової звітності не існує єдиної думки та тотожних підходів стосовно типів фінансової стійкості, методики їх визначення на основі абсолютних її показників. В країнах далекого зарубіжжя (Британія, США, Франція та ін.) [15—24] взагалі не розглядаються типи фінансової стійкості, а деякі вчені із цих країн навіть не виокремлюють даного поняття.

Найбільш дискусійними питаннями, які найчастіше зустрічаються при визначенні типів фінансової стійкості, є:

— вихідна база для визначення наявних джерел формування запасів. В попередніх наукових дослідженнях вже було наголошено на таких абсолютних показниках фінансової стійкості як: 1) наявність власного оборотного капіталу як різниця між власним капіталом і необоротними активами з витратами майбутніх періодів та наявність власного матеріально-оборотного капіталу як різниця між власним капіталом, необоротними активами, витратами майбутніх періодів та фінансовими оборотними активами [9—11]. Саме вони є вихідною базою у визначенні типів фінансової стійкості. У внутрішньому фінансовому аналізі це будуть наступні показники: 1) наявність власних оборотних джерел як різниця між власними джерелами, необоротними засобами (ресурсами) та витратами майбутніх періодів; 2) наявність власних матеріально-оборотних джерел як різниця між власними джерелами, необоротними засобами (ресурсами) та витратами майбутніх періодів та фінансовими оборотними (ресурсами);

— складові для розширення вихідної бази джерел формування запасів. Одні автори схильні до включення до власних оборотних

коштів (активів, засобів з урахуванням, що вони визначаються як оборотні активи мінус поточні зобов'язання) короткострокових кредитів банків під товарно-матеріальні цінності, авансів отриманих, кредиторської заборгованості за товарними операціями, довгострокових кредитів та позик, довгострокових зобов'язань, тимчасово вільних джерел та ін., інші автори додають до власного оборотного капіталу або власних оборотних коштів (як різниця між власним капіталом та необоротними активами, при цьому можуть залучати забезпечення наступних витрат та платежів, доходи майбутніх періодів та ін.) довгострокові зобов'язання, короткострокові кредити;

— включення таких додаткових показників як коефіцієнти забезпеченості запасів різними джерелами фінансування, що по суті дублюють попередні розрахунки — співвідношення запасів з відповідними джерелами їх формування.

Практично всі вчені-аналітики притримуються загальної думки до виділення чотирьох типів фінансової стійкості з такими назвами:

1) абсолютна фінансова стійкість, з чим погоджується і автор стосовно даної назви;

2) нормальна фінансова стійкість, з такою назвою автор також згодна;

3) нестійкий фінансовий стан. На особисту точку зору, бажано вжити назву — передкризова фінансова стійкість. Існує на сьогодні назва третього типу фінансової стійкості як нестійкий фінансовий стан, але мова йде про типи фінансової стійкості, тому обов'язково повинно бути в назві словосполучення «фінансова стійкість». У зв'язку з цим і пропонується вказати, що це передкризова фінансова стійкість, але не нестійкий фінансовий стан, оскільки поняття фінансового стану комплексне, більш широке, ніж фінансова стійкість, яка до речі і входить до складових його характеристики;

4) кризовий фінансовий стан. Автором пропонується назва — кризова фінансова стійкість. Існуюча на сьогодні назва четвертого типу фінансової стійкості як кризовий фінансовий стан, на особисту точку зору дослідника, також не відображає тип фінансової стійкості, тому автор і вказує, що це кризова фінансова стійкість, а не кризовий фінансовий стан, оскільки поняття фінансового стану включає фінансову стійкість як його складову ознаку для надання йому оцінки.

При подальшому дослідженні типів фінансової стійкості автором вводяться також інші назви типів фінансової стійкості у зв'язку з розширенням їх класифікації.

Виклад основного матеріалу. У внутрішньому фінансовому аналізі рекомендується два варіанти визначення типів фінансової стійкості:

— 1-й варіант із застосуванням узагальнюючого абсолютного показника — наявність (нестача) джерел фінансування для формування оборотних господарських засобів (ресурсів);

— 2-й варіант із застосуванням узагальнюючого абсолютного показника — наявність (нестача) джерел фінансування для формування матеріальних оборотних ресурсів (запасів).

Для тих компаній, у яких практично немає матеріальних оборотних коштів, або є, але дуже мало (наприклад, це ті, які не виробляють продукцію, а надають певні послуги, наприклад, освітянські установи, консалтингові компанії, автотранспортні організації, перукарні, інвестиційні компанії та ін.) доцільно застосовувати перший варіант визначення типів фінансової стійкості. Для тих компаній, у яких основна операційна діяльність пов'язана з виробничою сферою, торгівельною діяльністю, тобто у яких великі залишки виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, товарів та інших складових запасів, доцільним є застосування другого варіанту визначення типів фінансової стійкості.

Проте можна також застосовувати паралельно два варіанти, якщо становище, в якому опинилася в компанії, скрутне. Все буде залежати від мети аналізу, його завдань, проміжних результатів дослідження, необхідності поглиблення та деталізації аналітичного вивчення фінансової стійкості.

Пропонуються наступні методики визначення типу фінансової стійкості у внутрішньому фінансовому аналізі при застосуванні узагальнюючого абсолютного показника — наявності (нестачі) джерел фінансування для формування матеріальних оборотних ресурсів (запасів). В запропонованих методиках розрахунків порівнюються матеріальні оборотні ресурси (запаси) з відповідними джерелами їх формування, тобто з:

— власними матеріально-оборотними джерелами;

— власними матеріально-оборотними та довгостроковими джерелами;

— власними матеріально-оборотними, довгостроковими та поточними (короткостроковими) джерелами.

Дана методика рекомендується тим господарюючим суб'єктам, у яких значні обсяги матеріальних оборотних ресурсів, тобто які мають багато запасів в силу специфіки своєї діяльності.

Таким чином, пропонується виділити такі типи фінансової стійкості:

1. Нормальна фінансова стійкість 1 рівня: $MOP < або = НВМОД$, тобто: сума по рах. 20 — 28 $< або =$ сума по рах. 40 — 44 за мінусом сум по рах. 45 та 46 — суми по рах. 10—19 — сума по рах. 39 — суми по рах. 30—38

Це означає, що суб'єкт господарювання фінансує всі свої матеріальні (нефінансові) оборотні ресурси або запаси (MOP) за рахунок власних матеріально-оборотних джерел (НВМОД). Існує думка, що подібна ситуація не є нормальною, бо частина матеріальних оборотних ресурсів повинна фінансуватися також за рахунок позикових джерел коштів. І якщо фінансова стійкість має абсолютний тип, то це свідчить про те, що керівництво не може працювати з позиковими коштами. Це питання є дискусійним. На особисту точку зору, навіть за даними аналітичного обліку неможливо визначити, яка саме частина власних оборотних джерел спрямована на формування нефінансових оборотних ресурсів, а яка на — фінансові оборотні ресурси. Тому вважається за доцільне, що така ситуація є цілком нормальною, оскільки для забезпечення стійкого фінансового стану в умовах фінансової кризи суб'єкт господарювання повинен мати невеликий фінансовий ризик та відповідну фінансову незалежність від зовнішнього середовища.

2. Нормальна фінансова стійкість 2 рівня:

$$MOP < або = НВМОД + ДКП + ДВВ + ПЗДЗ,$$

тобто: сума по рах. 20 — 28 $< або =$ сума по рах. 40 — 44 за мінусом сум по рах. 45 та 46 + сума по рах. 50—51 (під запаси), + сума по рах. 61 (під запаси) — суми по рах. 10—19 — сума по рах. 39 — суми по рах. 30 — 38.

Це означає, що суб'єкт господарювання фінансує свої запаси за рахунок не тільки власних матеріально-оборотних джерел, але й за рахунок довгострокових позикових коштів — довгострокових кредитів та позик під запаси (ДКП), довгострокових векселів виданих під запаси (ДВВ), поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями під запаси (ПЗДЗ).

3. Нормальна фінансова стійкість 3 рівня:

$$\begin{aligned} \text{МОР} < \text{або} = & \text{НВМОД} + \text{ДКП} + \\ & + \text{ДВВ} + \text{ПЗДЗ} + \text{ККП} + \text{КВВ} + \\ & + \text{ККЗ} + \text{ПЗОА}, \end{aligned}$$

тобто: сума по рах. 20—28 < або = сума по рах. 40—44 за мінусом сум по рах. 45 та 46 + сума по рах 50—51 (під запаси) + сума по рах. 61 (під запаси) + суми по рах. 60, 62, 63, 681 (під запаси) — суми по рах. 10—19 — сума по рах. 39 — суми по рах. 30—38.

Така нерівність свідчить про те, що для формування запасів поряд із застосуванням власних матеріально-оборотних джерел залучаються також довгострокові та короткострокові позикові джерела: довгострокових кредитів та позик під запаси (ДКП), довгострокових векселів виданих під запаси (ДВВ), поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями під запаси (ПЗДЗ), короткостроковими кредитами та позиками під запаси (ККП), короткостроковими векселями виданими під запаси (КВВ), короткостроковою кредиторською заборгованістю під запаси (ККЗ), поточними зобов'язаннями з одержаних авансів (ПЗОА). Тобто суб'єкт господарювання має власні матеріально-оборотні джерела, але не так вже й багато. Тому і залучаються кошти зі сторони. При умові відсутності прострочених боргів це означає, що суб'єкт господарювання в принципі є фінансово стійким, хоча і використовує позикові кошти і має невеликі власні оборотні джерела коштів.

4. Передкризова фінансова стійкість:

$$\begin{aligned} \text{МОР} < \text{або} = & (-\text{НВМОД}) + \\ & + \text{ДКП} + \text{ДВВ} + \text{ПЗДЗ} + \text{ККП} + \text{КВВ} + \\ & + \text{ККЗ} + \text{ПЗОА}, \end{aligned}$$

тобто: сума по рах. 20—28 < або = сума по рах. 40 — 44 за мінусом сум по рах. 45 та 46 + сума по рах. 50—51 (під запаси) + сума по рах. 61 (під запаси) + суми по рах. 60, 62, 63, 681 (під запаси) — суми по рах. 10—19 — сума по рах. 39 — суми по рах. 30—38 (відсутність власних матеріально-оборотних джерел та фінансування фінансових оборотних ресурсів і частини (до 50 %) необоротних ресурсів за рахунок позикових джерел коштів, але наявність власних джерел коштів).

Це означає, що суб'єкт господарювання фінансує всі свої матеріальні оборотні ресурси, а також фінансові оборотні ресурси та певну частину (до 50 %) необоротних ресурсів за рахунок позикових джерел, тобто він не має власних оборотних джерел, але має власні джерела коштів. Виникає високий фінансовий ризик і суттєва залежність діяльності суб'єкта економіки від зовнішнього середовища. Він втрачає свою фінансову незалежність та фінансову стійкість.

5. Кризова фінансова стійкість:

$$\begin{aligned} \text{MOP} > \text{або} &= (-\text{НВМОД}) + \text{ДКП} + \\ &+ \text{ДВВ} + \text{ПЗДЗ} + \text{ККП} + \text{КВВ} + \\ &+ \text{ККЗ} + \text{ПЗОА}, \end{aligned}$$

тобто: сума по рах. 20—28 > *або* = сума по рах. 40—44 за мінусом сум по рах. 45 та 46 + сума по рах. 50—51 (під запаси) + сума по рах. 61 (під запаси) + суми по рах. 60, 62, 63, 681 (під запаси) — суми по рах. 10—19 — сума по рах. 39 — суми по рах. 30—38 (відсутність власних оборотних джерел та фінансування всіх оборотних ресурсів і більшої частини (більше 50 %) необоротних ресурсів за рахунок позикових джерел, можлива взагалі відсутність власних джерел коштів).

Суб'єкт господарювання також немає власних оборотних джерел, але фінансує всі свої матеріальні оборотні ресурси, фінансові оборотні ресурси та частину (більше 50 %) необоротних ресурсів за рахунок позикових джерел, або взагалі він не має власних джерел. Існує високий фінансовий ризик і суттєва залежність діяльності суб'єкта економіки від зовнішнього середовища. Господарюючий суб'єкт по суті втратив свою фінансову незалежність та фінансову стійкість і став на межу банкрутства.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, можна зробити наступні висновки.

У внутрішньому фінансовому аналізі рекомендується:

— два варіанти визначення типів фінансової стійкості: 1-й варіант із застосуванням узагальнюючого абсолютного показника — наявність (нестача) джерел фінансування для формування оборотних господарських засобів (ресурсів); 2-й варіант із застосуванням узагальнюючого абсолютного показника — наявність (нестача) джерел фінансування для формування матеріальних оборотних ресурсів (запасів).

Проте можна також застосовувати паралельно два варіанти, якщо становище, в якому опинилася в компанії, скрутне. Все буде залежати від мети аналізу, його завдань, проміжних результатів дослідження, необхідності поглиблення та деталізації аналітичного вивчення фінансової стійкості;

— в запропонованих методиках розрахунків визначення типів фінансової стійкості для компаній, у яких значні обсяги запасів, порівнювати матеріальні оборотні ресурси (запаси) з відповідними джерелами їх формування, тобто з: власними матеріально-оборотними джерелами; власними матеріально-оборотними та довгостроковими джерелами; власними матеріально-оборотними, довгостроковими та поточними (короткостроковими) джерелами.

— виділення таких типів фінансової стійкості компаній, у яких значні обсяги запасів: нормальна фінансова стійкість 1 рівня, нормальна фінансова стійкість 2 рівня, нормальна фінансова стійкість 3 рівня, передкризова, кризова.

Запропонована автором у внутрішньому фінансовому аналізі методика визначення типів фінансової стійкості суб'єктів господарювання, у яких значні обсяги запасів відповідно до виду їх діяльності, допоможе швидше та точніше розібратися його користувачам в причинах зміни фінансової стійкості, зрозуміти та розробити шляхи її поліпшення, передбачити певні покращені перспективи її динаміки.

Література

1. Бузырев В. В. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности строительного предприятия: учебник / В. В. Бузырев, И. П. Нужина. — М.: КНОРУС. 2010. — 336 с.
2. Жулина Е. Г. Анализ финансовой отчетности: учеб. пособ. / Е. Г. Жулина, Н. А. Иванова. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К*», 2011. — 272 с.
3. Кирьянова З. В. Анализ финансовой отчетности: учебник для бакалавров / З. В. Кирьянова, Е. И. Седова. — М.: Изд-во Юрайт, 2011.
4. Лытнева Н. А. Бухгалтерский учет и анализ / Н. А. Лытнева, Н. В. Парушина, Е. А. Кыштымова. — Ростов н/Д: Феникс, 2011. — 604 с.
5. Любушин Н. П., Бабичева Н. Э. Финансовый анализ: учебник / Н. П. Любушин, Н. Э. Бабичева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Эксмо, 2010. — 336 с.
6. Пласкова Н. С. Экономический анализ: учебник / Пласкова Н. С. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Эксмо, 2010. — 704 с.

7. *Савицька Г. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. — 2-вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2005. — 662 с.
8. *Шеремет А. Д., Негашев Е. В.* Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2010. — 208 с.
9. *Лакhtiонова Л. А.* Аналіз платоспроможності та ліквідності суб'єктів підприємницької діяльності: Монографія / Л. А. Лакhtiонова. — К.: КНЕУ, 2010. — 657 с.
10. *Lakhtionova L.* Analysis and management by financial stability of company: Ukrainian experience. — International Conference «Current Issues management of Business and Society Development — 2011», May 5 — 7, 2011, Riga, University of Latvia.
11. *Lakhtionova L.* Analysis of financial stability of company from data of their financial reports: Ukrainian experience. — The International Conference on Business Analysis, Accounting, Taxes and Auditing., November 10—11, 2011, Tallinn, Estonia, Tallinn university of technology.
12. *Мних Є. В.* Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. — К.: КНТЕУ, 2010. — 412 с.
13. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Магопєць О. А., Давидов І. Г., Сорокіна А. І., Головченко Н. Ю. — Кіровоград, ТОВ «КОД», 2010. — 280 с.
14. *Шеремет О. О.* Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — К.: Кондор, 2009. — 196 с.
15. *Бернстайн Л. А.* Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. / Науч. ред. перевод. чл.-кор. РАН И.И. Елисеєва. Гл. ред. серии проф. Я. В. Соколов. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 624 с.
16. *Карлин Т. Р., Макмин А. Р.* Анализ финансовых отчетов (на основе ГААР): Учебник. — М. ИНФРА-М, 2001. — 448 с.
17. *МакКензі, Венді.* Посібник Financial Times з аналізу та використання фінансової звітності: Пер. з англ. — К.: Всеуито; Наукова думка, 2003. — 283 с.
18. *МакКензі Венді.* Использование и интерпретация финансовой отчетности: Пер. с англ. — Днепропетровск: Баланс-Клуб Бизнес Букс, 2006. — 600 с.
19. *Уоли Кяран.* Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства: пер. з англ. — К.: Всеуито; Наукова думка, 2001. — 367 с.
20. *Уоли Кяран.* Ключевые показатели менеджмента: руководство по работе с критическими числоами, управляющими вашим бизнесом / Пер. с англ. О. В. Чумаченко. — 4-е изд. — К.: Companion Group, 2006. — 400 с.
21. *Уоли Кяран.* Ключевые показатели менеджмента. Полное руководство по работе с критическими числами, управляющими вашим

бизнесом / Пер с англ.. О. В. Чумаченко. — 4-е изд. — К.: Companion Group, 2008. — 880 с.

22. Управление финансами: бизнес-курс МВА: учебник / под ред. Джона Лесли Ливингстона и Теодора Гроссмана; пер. с англ. Н. Е. Русановой. — 3-е изд., стер. — М.: Изд-во «Омега-Л», 2008. — 837 с.

23. Хиггинс, Роберт С. Финансовый анализ: инструменты для принятия бизнес-решений. : Пер. с англ. — М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. — 464 с.

24. Этрилл П. Финансы и бухгалтерский учет для неспециалистов / Питер Этрилл, Эдди Маклейни: Пер. с англ. — 3-е изд. — М.: Альпини Паблишера, 2010. — 502 с.

Статтю подано до редакції 04.05.11 р.